

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

Збірник матеріалів

**V Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(6 листопада 2025 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
V Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 5
6 листопада 2025 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2025 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (протокол №5 від 30.10.2025).

Рецензенти:

Листопад О. А. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»;

Бабчук О. Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та педагогіки, Одеський державний університет внутрішніх справ.

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів V Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (6 листопада 2025 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2025. Вип. V. 284 с.

ISBN: 978-617-7768-55-4

Організаційний комітет:

Богуш А. М. – дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);

Сторож В. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);

Кавиліна Г. К. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);

Булгакова О. Ю. – доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;

Тубичко Ю. О. – старший викладач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології.

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

ronment in preschool institutions.....	196
<i>Tubychko Y. O. Peculiarities of communicative speech development of elder preschool children with moderate mental delay.....</i>	202

Розділ IV. Професійні якості майбутніх фахівців дошкільних закладів

<i>Бабчук О. Г., Гонка В. В. Психологічне благополуччя особистості: сучасні підходи та методи його розвитку.....</i>	210
<i>Бабчук М. І., Гевчук В. Г. Роль індивідуально-особистісних особливостей у становленні комунікативної толерантності.....</i>	215
<i>Бабчук М. І., Войнаровська Л. М. Психологічні особливості прояву нарцисизму особистості.....</i>	221
<i>Демко Н. О. Проблема булінгу: психологічні, когнітивні та соціальні наслідки.....</i>	226
<i>Бабчук М. І., Моспаненко С. В. Психологічні чинники віктимної поведінки.....</i>	232
<i>Кавиліна Г. К. Розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.....</i>	237
<i>Бабчук М. І., Самборик С. Г. Теоретичне осмислення феномену міжособистісних відносин у психології.....</i>	243
<i>Бабчук М. І., Стоянова А. А. Психологічні наслідки професійного стресу педагога: феномен фрустрації....</i>	248
<i>Бабчук М. І., Рябченко А. В. Психологічні особливості образу тіла особистості.....</i>	253
<i>Babchuk M. I., Shlyakhtina O. V. Women's self-realization in the context of gender inequality: the psychological dimension.....</i>	258
<i>Гришук М. С. Психологічні особливості становлення агресивності в підлітковому періоді.....</i>	264
<i>Дудаш М. Е. Емоційний інтелект як чинник особистісного розвитку та професійної самореалізації.....</i>	268
<i>Комарницька І. В. Психологічні аспекти готовності до саморозвитку та особистісних змін.....</i>	273
<i>Мач Р. М. Роль музики у процесі емоційної саморегуляції.....</i>	278

8. Bandura A. Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1986. 617 p.

9. Garbarino J., & de Lara, E. And Words Can Hurt Forever: How to Protect Adolescents from Bullying, Harassment, and Emotional Violence. New York: Free Press, 2002. 240 p.

РОЗВИТОК АДЕКВАТНОЇ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

К. пед. н., доц. Г. К. Кавиліна

Сучасне суспільство потребує особистостей, які здатні свідомо визначати свій власний шлях, розкривати власні можливості та проявляти творчий підхід. Однією з ключових складових особистісного розвитку є формування свідомості про себе, зокрема адекватної самооцінки. Цей процес починається ще у дошкільному віці, і саме на його розвитку акцентується увага в сучасних системах виховання у закладах дошкільної освіти. Особливу вагу має період старшого дошкільного віку, коли вже спостерігається початок свідомого контролю дитиною своєї поведінки та діяльності. Зростаючий натиск сучасного суспільства на індивіда вимагає від дітей вміння ефективно самовизначатися, адаптуватися та розкривати свій потенціал. В старшому дошкільному віці формуються основні особистісні риси, і адекватна самооцінка стає однією з ключових складових успішного розвитку. Важливо розуміти, як самооцінка формується та впливає на психологічний комфорт та успішність дітей. Дослідження в цьому напрямку дозволить виявити оптимальні методи та стратегії для розвитку адекватної самооцінки в умовах закладу дошкільної освіти (ЗДО).

О. Кононко відзначає, що саморегуляція полягає у контролі за поведінкою та активностями дітей, що включає

усвідомлення наслідків самопізнання і емоційно-ціннісного відношення до себе. Цей процес охоплює всі етапи формування поведінки, починаючи з мотивації і закінчуючи фінальною оцінкою результату. Здатність дітей виконувати свідомі дії, базуючись на розумінні своїх здібностей, може бути ознакою покращення регулюючої функції самосвідомості у дітей [2; 3].

Л. Проколієнко вважає самопізнання фундаментом для розвитку та вираження самосвідомості. Таким чином, самопізнання проявляється в поступовому переході дитини від одного етапу знань до іншого, в їх уточненні, поглибленні та розширенні. На початковому етапі самопізнання розвивається через різні способи порівняння дитини з оточуючими [1, с. 118]. Основою для формування більш складних форм самосвідомості буде самовідчуття. У процесі поступового розвитку особистість починає усвідомлювати власні думки, почуття, наміри, вольові процеси та мотивацію своїх дій і поведінки [2]. Таким чином, через самостійне спостереження, внутрішнє відчуття, самопізнання і саморегулювання формується самосвідомість.

Н. Сарджвеладзе в своїх дослідженнях самооцінки вказує на те, що цей процес є основою для формування особистісних характеристик, що пов'язані з усіма життєвими позиціями та системою оцінок і ставлення до оточуючого світу. Самооцінка визначає стиль поведінки і життєдіяльності у майбутньому. Це особистісна освіта, яка зосереджена на самооцінці, що визначає процес розвитку особистості та його напрямки. Людина з високою самооцінкою створює оточення, де панує чесність і відповідальність, співчуття та любов. Така людина відчуває себе важливою і потрібною, і відчуває, що вона є кращою, ніж є насправді. Існують люди, які можуть бачити, приймати і поважати високі цінності інших, самі відчуваючи їх високу цінність [4].

Аналіз літературних джерел показав, що самооцінка людей розподіляється на кілька типів виходячи з суб'єкти-

вних особливостей та реальних проявів. Психолог О. Сергєєнкова зазначає, що існує:

- адекватна самооцінка, яка об'єктивно відображає реальність;

- неадекватна самооцінка, що виникає через необ'єктивне або надмірно критичне або некритичне оцінювання.

Неадекватна самооцінка може проявлятися у різних формах:

- завищена самооцінка, яка характеризується переоцінкою власних можливостей або особистісних рис;

- занижена самооцінка, яка виникає через недооцінку особистісних рис та якостей [4].

Стосовно проявів самооцінки у дітей старшого дошкільного віку, психологи розмежовують самооцінку від елементів самовираження та самопізнання. Вони розділяють самооцінку на відносну, абсолютну і загальну. Загальна самооцінка відображає, як дитина сприймає себе: чи вважає вона себе важливою і приємною особистістю, чи, навпаки, незначною і неприємною. На думку науковців, одна з форм самооцінки відображає те, як дитина ставиться до свого успіху як до окремої дії; абсолютна самооцінка відображає ставлення дитини до себе незалежно від того, чи приймають її загалом, без порівняння з іншими; а відносна самооцінка показує ставлення дитини до себе, головним чином, у порівнянні з однолітками. «Образ Я» у маленької дитини формується на основі загальної самооцінки: дитина сприймає себе крізь призму ставлення дорослих, не пов'язуючи їхню думку про себе зі своїми досягненнями [5], [4, с. 21-22].

У дошкільному віці спостерігаються перші етапи прийняття, мотивації та потреб дитини у світі людських взаємин. Саме тому, в даний період, особливо важливо закласти основу для формування правильної самооцінки. Таким чином, правильна самооцінка дитини залежить не від вроджених особливостей, а від процесів формування і за-

кріплення в структурі всіх особистісних характеристик дитини того, ким вона є і, найголовніше, яку позицію в суспільстві вона займає. Психологів цікавили характеристики та прояви правильної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку. Адекватна самооцінка полягає в реалістичному баченні себе та своїх досягнень, що дає змогу об'єктивно оцінювати свої здібності, встановлювати цілі та ефективно їх досягати. Це сприяє правильній самооцінці дитини, реалістичному розгляду своїх сил у відповідності до завдань і вимог соціального оточення, самостійному встановленню цілей і завдань та ефективному їх виконанню [1, с. 152-153].

Самооцінка дитини є результатом її самопізнання, відображаючи її рівень. Важливо відзначити, що самооцінка у дітей починається на ранніх стадіях і значно відрізняється на кожному етапі їхнього розвитку. Для них характерна нестабільна самооцінка, де переважають емоційні аспекти. Проте з розвитком самостійності і глибшого самопізнання, під впливом різних факторів формується стійка та адекватна самооцінка, одним з основних факторів є ігрова активність.

В нашому дослідженні брали участь 32 дитини старшого дошкільного віку (16 входили до експериментальної групи (ЕГ), а 16 – до контрольної групи (КГ)). Також були залучені 6 педагогів та 30 члени сімей дітей. Дослідження проводилось на базі Одеського закладу дошкільної освіти № 228.

В межах застосованих методик використовувався методичний комплекс, який допоміг зібрати дані про підхід педагогів і батьків стосовно питання покращення об'єктивної власної оцінки у дітей старшого дошкільного віку. Для аналізу процесу формування власної оцінки були застосовані критерії: розуміння власної особистості і своїх здібностей, відношення до себе (самоусвідомлення), об'єктивна оцінка власних здібностей і результатів.

Після проведення констатувального експерименту та аналізу його результатів, ми виявили, що 50% дітей старшого дошкільного віку мають адекватну самооцінку на се-

редньому рівні, 27% – на високому, а 23% – на низькому. Ці дані підкреслюють важливість посиленої роботи вихователів та батьків над розвитком даної риси.

Згідно з результатами анкетування педагогів, близько 40% з них мають знання про самооцінку та адекватність самооцінки у старших дошкільників. Але тільки 25% застосовують ці знання на практиці, розвиваючи правильну самооцінку через позитивний зворотний зв'язок та спеціалізовану літературу. 60% вихователів готові займатися цією проблемою в рамках своєї професійної компетенції, тоді як 20% вважають її складною і тому не приділяють їй достатньої уваги.

Дані вказують на те, що педагоги володіють більшою теоретичною, ніж практичною обізнаністю з цієї проблеми.

Наукову основу формувального експерименту склали положення сучасних спеціалістів з покращення об'єктивної власної оцінки у дітей старшого дошкільного віку, доповнені емпіричними даними, отриманими в констатувальному експерименті. Це дозволило створити цілісну модель, що поєднує теоретичні основи з практичними спостереженнями, забезпечуючи ефективність і адаптованість експерименту до реальних умов. Використання отриманих даних сприяло точнішій настройці формувальних заходів і забезпечило можливість глибокого розуміння специфіки самооцінки дітей даної вікової групи, що, в свою чергу, позитивно вплинуло на результативність проведених інтервенцій.

Формувальний експеримент базувався на принципах системності, діяльнісного підходу, особистісної орієнтації та аксіології. У його основу були покладені педагогічні умови: розширення знань дітей про справедливість і несправедливість оцінок та їхнє місце у житті; навчання дітей формувати обґрунтовані оцінки, їх аргументувати та захищати; підтримка педагогів у використанні новітніх методів для формування об'єктивної власної оцінки у дітей 6 (7) року життя разом із родиною. Організація виховного про-

цесу включала співпрацю з дітьми старших груп, педагогами і батьками. Процес реалізації експерименту передбачав комплексний підхід, що включав регулярні зустрічі та обговорення результатів з усіма учасниками. Для оцінки ефективності було впроваджено систему моніторингу, яка дозволила відстежувати прогрес дітей, коригувати педагогічні стратегії та вносити необхідні зміни в процес виховання. Зокрема, передбачалися семінари для педагогів з метою підвищення їхньої кваліфікації в роботі з дітьми та їхніми родинами. Також проводились консультації з батьками для забезпечення їхньої активної участі в процесі покращення об'єктивної власної оцінки у дітей. Завдяки такому комплексному підходу вдалося створити ефективну модель виховної роботи, яка сприяла позитивним змінам у розвитку дітей та покращенню взаємодії між всіма учасниками виховного процесу.

Інтеграція стратегій виховання правильного сприйняття себе у дітей старшого дошкільного віку, містила в собі розширення власних когнітивних і емоційних навичок разом з набуттям здатності до оцінки в їхніх повсякденних заняттях. Це включало впровадження методів, що допомогли формуванню критичного мислення та самоаналізу у дітей, а також підтримку в освоєнні навичок самостійного оцінювання своїх досягнень і поведінки. Програма передбачала проведення спеціальних вправ і ігор, спрямованих для покращення об'єктивної власної оцінки через практичні заняття та ситуації, що наближені до реального життя.

Прогрес у рівнях правильної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку був підтверджений підсумками контрольного дослідження. Експериментально підтверджено дієвість впроваджених педагогічних умов, які через різні методи та підходи сприяли розвитку у дітей шести років здатності до критичного аналізу власної діяльності та об'єктивної оцінки власних можливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за заг. ред. О. В. Низовської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.
2. Кононко О. Л., Пихтіна Н. П. Соціально-моральний розвиток і виховання дітей дошкільного віку: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 287 с.
3. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід): монографія. Київ: Стилос, 2007. 336 с.
4. Спіркін А. Г. Свідомість і самосвідомість. Київ: «Світанок», 2017. 60 с.
5. Скиба С. А. «Я – образ» у складі «Я – концепції»: зб. тез доповідей науково-практичної конференції «Ключові результати сучасної науки», 22 лютого 2022 р. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. С. 21-22.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН У ПСИХОЛОГІЇ

Магістрантка С. Г. Самборик

Наук. кер. док. філос. (PhD), ст. викл. М. І. Бабчук

На сучасному етапі розвитку психологічної науки сформувалися різні підходи до розуміння сутності міжособистісних відносин. У соціальній психології взаємодія між індивідами вивчається крізь призму таких явищ, як атрибуція, атракція, афіліація, конформність, агресія, соціалізація та інші. Зарубіжні та вітчизняні дослідники звертають особливу увагу на те, як ці фактори впливають на якість, глибину та ефективність людської взаємодії.

Залежно від своєї теоретичної орієнтації, науковці по-різному трактують природу міжособистісних стосунків. Наприклад, представники біхевіористського напрямку, зок-

Збірник матеріалів
V Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 5

6 листопада 2025 року

Виготовлено з готового оригінал-макету
Технічне редагування матеріалів збірника – О.І. Кисельова.

Підписано до друку 03.11.2025 р. Папір офсетний. Формат 60×90/16.
Гарнітура «Times New Roman». Ум.-друк. арк. 17,8.
Тираж 300 прим. Зам. № 37.

Видавництво ТОВ «Лерадрук»
Свідоцтво ДК № 2645 від 11.10.2006 р.
м. Роздільна, вул. Європейська, 44.
E-mail: leradruk@gmail.com